

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

129:3. 2009

DEBATT

Historieframställning i grundlagsandans tjänst

Genmäle till professor Lennart Andersson Palm

Av Eskil Franck

Lennart Andersson Palm skriver i sitt inlägg i *Historisk tidskrift* 129:2 att han motsätter sig en kriminalisering av förnekande och förringande av Förintelsen, folkmord, och andra brott mot mänskligheten. Även myndigheten Forum för levande historia anser att lagstiftning inte är den rätta vägen. Endast med saklig argumentering och utbildningsinsatser kan vi komma åt och påverka denna typ av förnekande och förringande. Vi håller också med om att det är bra om Europas historiker, även de svenska, visar sitt ogillande mot en eventuell utvidgad lagstiftning på området.

Däremot vänder vi oss mot professor Andersson Palms svepande formuleringar och terminologi när han påstår att Forum för levande historias uppdrag och verksamhet går att likställa med tankegångarna i den föreslagna lagstiftningen och att myndigheten skulle vara "samma andas barn" (s. 249). Han anser också att myndigheten tillämpar en "direkt regeringsstyrd och starkt ideologiserad historieskrivning" med det uttalade syftet att förmedla "politiskt utvalda brottstycken av det blodiga 1900-talets historia i massomfattning till ungdomsskolan och övrig allmänhet".

Inget samhälle är värdeneutralt. Samhällets olika organ ska arbeta för att dess grundläggande värden hålls levande. Vi kan kalla det upplysning, utbildning, opinionsbildning eller medborgarfostran. Det viktiga är inte begreppen utan verksamheten och dess innehåll. Det är inte bara legitimt för samhället att påverka sina medborgare i demokratisk riktning. Det är också en plikt.

Vårt samhälles ideologiska fundament är våra grundlagar, något förpliktigande som vi som medborgare har att rätta oss efter. Särskilt gäller det en myndighet. Skrivningarna i regeringsformen om att "det allmänna skall verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden" ligger i linje med hur myndigheten Forum för levande historia arbetar, liksom att den offentliga makten skall utövas med respekt för "alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet".¹

1. Sveriges grundlag, regeringsformen, 1 kap., 2 §.

Vårt uppdrag är inte partipolitiskt eller partsideologiskt i den meningen att det skiftar beroende på vilken regeringskonstellation som för tillfället sitter vid makten. Däremot kan man säga att uppdraget i grundläggande mening är politiskt – grundlagspolitiskt – där det allra viktigaste är respekten för alla människors lika värde. Det skapar grogrund för ökad tolerans för olikheter och mångfald och banar väg för demokrati och folkvilja. Det är inom denna ram vi bedriver opinionsbildning.

Att professor Andersson Palm inte har klart för sig hur vi arbetar är tydligt. Forum för levande historia är ingen forskningsmyndighet och kan därför aldrig styra historieskrivningen. Däremot står det oss fritt att kartlägga forskningsläget på olika områden och vid behov initiera forskning där det uppdragas kunskapsluckor. Vi knyter då till oss etablerade svenska och internationella forskare, kvalificerade skribenter och faktagranskare vilka alla självfallet agerar och skriver med full frihet utifrån sin sakkompetens. Att sedan forskare inom olika områden – kanske särskilt historia – kommer till olika slutsatser i sin forskning är något vi alla får leva med.

På basis av ny forskning producerar vi lättillgängliga faktskrifter och pedagogiskt läromaterial samt arrangerar programkvällar, lärarseminarier och utställningar på olika kulturinstitutioner runt om i landet. Vår webbplats, <<http://www.levandehistoria.se>>, uppdateras ständigt med aktuellt faktamaterial och pedagogiska studiehandledningar.

Visst händer det att vi tilldelas särskilt riktade uppdrag från vår uppdragsgivare, den sittande regeringen. Förra årets lansering av arbetet med att informera om brott mot mänskligheten under kommunistiska regimer är ett sådant exempel. Men även i dessa fall arbetar vi naturligtvis utifrån samma krav på saklighet, allsidighet och forskningens frihet som i vår övriga verksamhet. Eftersom en av våra allra viktigaste målgrupper är högstadie- och gymnasielärare ser vi särskilt till deras behov och till vad de saknar i sin undervisning beträffande pedagogiska verktyg och ämnesöverskridande läromaterial om Förintelsen, folkmord och andra brott mot mänskligheten. Vår erfarenhet är att lärare ofta inte har tid eller möjlighet att ta fram eget läromaterial.

Forum för levande historia fyller luckorna på områden där det tidigare inte existerat tillräckligt omfattande eller tillförlitligt läromaterial genom att leverera pedagogiskt material som också kan användas som ingångar för att diskutera värdegrundsfrågor med eleverna ur både ett historiskt och nutida perspektiv.

Det är därför ytterst viktigt att vår verksamhet anpassas till de riktlinjer

som styr skolans värld. Skolan har en viktig uppgift när det gäller att hos eleverna förankra de grundläggande värden som vårt samhällsliv vilar på. Det handlar om att till eleverna överföra värden, förmedla kunskaper, träna dem i kritiskt tänkande och förbereda dem för att verka i samhället.

Att skriva historia är alltid att göra val och avgränsningar. Det gäller akademins historiker och skolans historieundervisning. Det gäller också Forum för levande historias verksamhet. För oss är uppdraget och därmed valet fokuserat på Förintelsen, kommunistiska regimers brott mot mänskligheten och andra brott mot mänskligheten. Urvalskriteriet är dokumenterade och erkända folkmord och brott mot mänskligheten – inget annat.

Inom ramen för denna fokusering tar Forum för levande historia upp ämnen som rasbiologi, antisemitism, islamofobi, homofobi, antiziganism, rasism och främlingsfientlighet. Vi lyfter fram mönster och mekanismer i olika folkmord och brott mot mänskligheten, problematiserar och förklarar processer och försöker – fullt medvetna om alla de historieteoretiska komplikationer som finns – låta då och nu belysa varandra.

Som ett viktigt bidrag till arbetet med att förebygga och motverka intoleransföreteelser i dagens samhälle har Forum för levande historia ambitionen att ta ett samlat, integrerat och långsiktigt helhetsgrepp. Vi vet att myndighetens existens har stort symbolvärde för många andra aktörer som arbetar mot intolerans, rasism och främlingsfientlighet.

Samtidig vet vi också att vi är omstridda och väcker reaktioner hos många. Demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter som begrepp uppfattas oftast som så självklara att de blir ofarliga och inte väcker anstöt. Men när begreppen konfronteras med verkliga, historiskt belagda händelser blir de laddade, farliga och mindre politiskt korrekta. Talar vi om folkmordet på armenierna 1915 protesterar turkiska myndigheter. Uppmärksammar vi Förintelsen alltför mycket fylls webbsidorna hos högerextrema grupper. För vi fram fakta om kommunistiska regimers brott mot mänskligheten blir protesterna högljudda från människor som är eller har varit kommunister. Tar vi upp homofobi som tecken på intolerans med förödande konsekvenser i historien och i dag sviktar stödet för oss från moralkonservativt håll.

Sådan är vår roll. Många av de frågor och ämnen som Forum för levande historia tar upp är känsliga och allvarliga; de engagerar, retar och upprör. Men så länge vi står på stabil faktagrund ser vi reaktionerna som en naturlig konsekvens av vårt myndighetsuppdrag.